DECLARATION

I declare that the thesis entitled **Jatiya Chetanamulak Bharatiya Nepali Kavitako Adhyayan Ra Vishleshan** has been prepared by me under the guidance of Dr. Mohan Prasad Dahal, Professor of Department of Nepali, University of North Bengal. No part of this thesis has formed the basis for the award of any degree or fellowship previously.

Sonam Sherpa
....

Sonam Sherpa

Department of Nepali

University of North Bengal,

Rajaram Mohanpur, P.O. N.B.U., Dist- Darjeeling

PIN – 734013, West Bengal

Date: 20/04/2017

CERTIFICATE

I certify that Sonam Sherpa has prepared the thesis entitled **Jatiya Chetanamulak Bharatiya Nepali Kavitako Adhyayan Ra Vishleshan,** for the award of Ph.D. degree of the University of North Bengal, under my guidance. He has carried out the work at the Department of Nepali, University of North Bengal.

Mohan P. Dahal

SUPERVISOR
Department of Nepali
University of North Bengali

Prof. Mohan Prasad Dahal

Department of Nepali

University of North Bengal

Rajaram Mohanpur, P.O. N.B.U., Dist- Darjeeling

PIN – 734013, West Bengal

Date: 20/04/17

पूर्वकथन

साहित्यका अन्य विधाहरूमध्ये कविता सबैभन्दा पुरानो र महत्वपूर्ण विधा हो। कवितामा मानव जीवनका सुख - दुःख, हर्ष - अमर्ष, पीडा, व्यथा, आनन्द आदिको कलात्मक अभिव्यक्ति पाइन्छ । गद्य र पद्य दुवै रुपमा लेखिने कविता विधाको साहित्यमा विशेष स्थान रहेको छ। कविता मानिसका भावना, कल्पना, ज्ञान - गुण, बुद्धि, प्रज्ञा आदिको पद्यलयात्मक संरचना भएकोले साहित्यका अन्य विधाहरु भन्दा यो विशिष्ट छ। मनका भावहरुको सरल, सरस, सहज, कोमल, लयात्मक, कलात्मक एवम् रागात्मक अभिव्यक्ति कविता हो।

प्रस्तुत शोधप्रबन्धमा जातीय चेतनामूलक भारतीय नेपाली कविताको सम्यक अध्ययन र विश्लेषण गरिएको छ। **जातीय चेतनामूलक भारतीय नेपाली कविताको अध्ययन र विश्लेषण** शोध शीर्षकमा उत्तर बङ्ग विश्वविद्यालयमा दिनाङ्क २५.०७.२०१२ / रेफ. न. पीएचडी / नेप.१९ / २४९० / आर - २०१२ मा पञ्जीकरण गरी यसै विश्वविद्यालयको नेपाली विभागका प्रोफेसर मोहन प्रसाद दाहालको कुशल शोध- निर्देशनमा यो शोधप्रबन्ध तयार पारिएको हो।

कुनै पनि नयाँ र कठिन कार्य सम्पन्न गर्नका निम्ति विद्वान् , वरिष्ठ व्यक्ति, साथी - सङ्गी, परिवार आदिको सहयोग, प्रेरणा र परामर्श चाहिन्छ। शोधकर्तालाई प्रस्तुत शोधप्रबन्ध तयार पार्नमा धेरै व्यक्तिहरूबाट सहयोग, प्रेरणा र परामर्श प्राप्त भएको छ। प्रथमतः यस शोधप्रबन्धमा मलाई सदैव कुशल मार्ग निर्देशन गर्नुहुने मेरा शोध निर्देशक उत्तर बङ्ग विश्वविद्यालयका नेपाली विभागका प्रोफेसर मोहन प्रसाद दाहालप्रति कृतज्ञता प्रकट गर्दछु। यसका अतिरिक्त शोधकार्यमा सहयोग पुऱ्याउने उत्तर बङ्ग विश्वविद्यालयका नेपाली विभागका प्रोफेसर भीमकान्त उपाध्याय, प्रोफेसर धनश्याम नेपाल, डा. नरेशचन्द्र खाती, सह - प्रोफेसर शान्तिराज शर्मा, डा. कृष्णराज घतानी, डा. पुष्कर पराजुली प्रति पनि कृतज्ञता प्रकट गर्दछु।

प्रस्तुत शोध कार्यका निम्ति शोध विषयक पुस्तकहरू उपलब्ध गराउनमा मलाई सहयोग पुऱ्याउने उत्तर बङ्ग विश्वविद्यालयको केन्द्रीय पुस्तकालयका पूर्व अधिकारी विजय सुवेदीप्रति म कृतज्ञ छु। यसका साथै विभागीय पुस्तकालय, नेपाली विभाग (उत्तर बङ्ग विश्वविद्यालय); केन्द्रीय पुस्तकालय (बनारस हिन्दू विश्वविद्यालय); केन्द्रीय पुस्तकालय (जवाहरलाल नेहरु विश्वविद्यालय, दिल्ली); देशवन्धु पुस्तकालय, दार्जिलिङ; ग्रामीण पुस्तकालय, सामसिङ आदि पुस्तकालयका पदाधिकारीमा पनि म ऋणी छु। यसैगरी शोध सामग्री सङ्कलन कार्यमा यस शोधकर्तालाई पुस्तकहरू उपलब्ध गराएर, अन्तर्वार्ता

दिएर प्रत्यक्ष र परोक्ष रुपमा सहयोग पऱ्याउने नेपाली साहित्यका स्रष्टाहरु लीलबहादुर छेत्री, नव सापकोटा, युद्धवीर राणा, छविलाल उपाध्याय, भविलाल लामिछाने, डा. कुमार प्रधान, सी. के. श्रेष्ठ, कितापसिहं राई, हर्कवहादुर छेत्री, भूपेन्द्र अधिकारी आदिप्रति धन्यवाद प्रकट गर्दछु। यसका साथै रातदिन खटेर शोधप्रबन्धको टङ्कन गरिदिने श्रीमती विद्या शर्मालाई धन्यवाद ज्ञापन गर्दछु।

अन्त्यमा मलाई यस संसारमा जन्म दिएर कर्म चिनाउने मेरी आमा श्रीमती देवीमाया शेर्पाप्रति आजन्म णी छु।

शोधार्थी

Sonam Sherpa

सोनाम शेर्पा
नेपाली विभाग
उत्तर बङ्ग विश्वविद्यालय

तालिका सूची पृष्ठ सङ्ख्या

१. तालिका - १ भारतीय नेपालीहरुमा उद्भव जातीय चेतनाको विकास ९५

२. तालिका - २ ई. १९०९ देखि ई. २००० सम्म जातीय चेतना विकासको प्रतिशत ९६

३. तालिका - ३ भारतको भाषिक जनसङ्ख्या (ई. २००१) १००

४. तालिका - ४ भारतमा नेपालीहरुको वर्धित जनसङ्ख्या (ई. १९७१ - २००१) १०२

सङ्क्षेपिकरण सङ्केत

अनु.	अनुवादक
उ. ब. वि.	उत्तर बङ्ग विश्वविद्यालय
डा.	डाक्टर
ने. सा. स.	नेपाली साहित्य सम्मेलन
ने. सा. प.	नेपाली साहित्य परिषद्
ने. रा. प्र. प्र.	नेपाल राजकीय प्रज्ञा प्रतिष्ठान
ने. सा. प्र. स.	नेपाली साहित्य प्रचार समिति
नि. प्र.	निर्माण प्रकाशन
प. सि. सा. प्र.	पश्चिम सिक्किम साहित्य प्रकाशन
पं.	पण्डित
प्रा.	प्राध्यापक
प्र. सम्पा.	प्रधान सम्पादक
प्रा. लि.	प्राइभेट लिमिटेड
पृ. सं.	पृष्ठ सङ्ख्या
वि. सं.	विक्रम सम्वत्
सम्पा.	सम्पादक
स्व.	स्वर्गीय
प. ब.	पश्चिम बङ्गाल

मानचित्र सूची

पृष्ठ सङ्ख्या

१. मानचित्र - १ भारतमा नेपाली जातिको वासभूमि र गौँडाहरू २६२

अन्तर्वार्ता सूची — पृष्ठ सङ्ख्या

अन्तर्वार्ता सूची	पृष्ठ सङ्ख्या
१. **कुमार प्रधान**, सिलगढी (प. ब.)	२६३ - २६५
२. **भविलाल लामिछाने**, डिगबोई (असम)	२६६- २६८
३. **नव सापकोटा**, गुवाहाटी (असम)	२६९ - २७१
४. **युद्धवीर राणा**, डिगबोई (असम)	२७२ - २७४
५. **भूपेन्द्र अधिकारी**, देहरादून (उत्तराखण्ड)	२७५ - २७७
६. **कितापसिंह राई**, डुवर्स (प. ब.)	२७८ - २८२
७. **ज्ञानबहादुर छैत्री**, तेजपुर (असम)	२८३ - २८६
८. **मगन ' पथिक '**, धर्मशाला (उत्तराखण्ड)	२८७ - २८
९. **सी. के. श्रेष्ठ**, कालेबुङ (प. ब.)	२९० - २९४
१०. **जस योञ्जन ' प्यासी '**, खरसाङ (प. ब.)	२९५ - २९७
११. **हर्कबहादुर छेत्री**, कालेबुङ (प. ब.)	२९८ - ३००